

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב

רבה של אלון שבות דרום

נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10

אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644

ני"ד: 052-5456060

פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

בס"ד, סוכות ה'תשפ"א

מה עושים כשיש ספר תורה אחד

בשמחת תורה?

לרב יוני לביא שליט"א,

לשאלתך מה לעשות כאשר ישנו ספר תורה אחד במניין בשמחת תורה, והאם ניתן לשנות את סדר הקריאה (וזאת הברכה, מפטיר, בראשית) בכדי להקל על הגלילה ועל טורח הציבור.

שאלה זו נשאלתי ביום האחרון מכמה וכמה רבנים, ואני חושב שאכן יש מקום לשנות את הסדר בשנה זו, ואסביר את הדברים.

ניזכר תחילה מה יש לעשות כשיש שלושה ספרי תורה: השנה שמחת תורה חל בשבת, ולכן רבים נוהגים לקרוא שישה עולים עד "מעונה" (כאשר את עליית הכהן מחלקים לשתיים: כהן – עד "מדברותיך". לוי – מ"תורה צוה לנו משה" ועד "ועזר מצריו תהיה"), ואת "מעונה" קוראים לשביעי (ויש גם מנהגים אחרים) עד "על במותינו תדרך" (עלייה זו יכולה להיות עליית "כל הנערים"). לחתן תורה – חוזרים וקוראים שוב מ"מעונה".

ומה עושים אם יש רק שני ספרי תורה?

נחלקו הפוסקים במקרה זה אם בקריאה השלישית עדיף לחזור לספר הראשון [וזאת הברכה] (רמ"א תרס"ט; ערוך השולחן שם א) או שעדיף לקרוא בספר השני [בראשית] (ביאור הלכה שם, וכך הבין את דעת הרמ"א). למעשה, כדי לא להטריח את הציבור, עדיף במקרה שלנו לחזור לספר הראשון (שהוא קרוב יותר למפטיר, שבפרשת פנחס).

ומה עושים כאשר ישנו ספר תורה אחד?

אם יש רק ספר תורה אחד: לכאורה, נוהגים כרגיל, כמו כאשר ישנם שלושה ספרים, אלא שגוללים בין קריאה לקריאה.

אמנם, דרך זו גורמת לקושי רב: בקריאה הראשונה יקראו "וזאת הברכה". אחר כך יגללו ל"בראשית", כלומר את כל התורה. אחר כך יגללו חזרה ל"במדבר" עבור המפטיר. דבר זה לוקח הרבה זמן, וגם עשוי לפגוע בספר התורה (גלילות מהירות ורבות, עשויות לפגום בו).

הטור (או"ח תרס"ט) מביא מנהג אחר לקריאת התורה בשמחת תורה (תודה לחמי אבנרי על ההצעה, ועל ההפניה לספרו של אברהם יערי, "תולדות חג שמחת תורה", פרק הרביעי):

ספר א' – וזאת הברכה ומסיים את התורה.

ספר ב' – פרשיית המוספים (במדבר).

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב

רבה של אלון שבות דרום

נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10

אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644

נייד: 052-5456060

פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

ספר ג' – ספר בראשית.

לכאורה, מבחינה הלכתית, דרך זו מסתברת יותר, שהרי קריאת המפטיר היא מעיקר הדין, ואילו קריאת "בראשית" היא מנהג, ולכן יש להקדים את המפטיר. פרט לכך, "תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם", וקריאת המפטיר תדירה ונעשית בכל שבת, ואמורה אם כך, להיות קודמת לקריאת בראשית. למרות נימוקים אלו, התקבל לקרוא בראשית מיד לאחר "וזאת הברכה", כיוון שלא רצו לסיים את התורה מבלי להתחיל מיד ספר בראשית, ולא לתת פתחון פה למקטרגים לומר, שסיימו את התורה "ואינם רוצים לקרותה עוד" (עיין שם בטור ובאבודרהם, יום שמיני ושמחת תורה). ואכן, בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן ר"ח) דחה שיטת הטור, ואף ניסה להסביר את הטור אחרת. אולם, בספר תיקון יששכר (דף ע.) הביא את דברי הטור כפשוטו, ובעל שלמי חגיגה (לרב יום טוב אלגאזי, דיני קריאות שמחת התורה, ד"ה ודע שהטור ז"ל) יישב את קושיות הרדב"ז להצדיק דעת הטור (ואמנם, לא הורה כך למעשה, כשיש כמה ספרים).

אמנם, לכאורה כאשר יש ספר אחד, היה עדיף לנהוג כמנהג השני, וכך קוראים "וזאת הברכה" (ואחר כך חצי קדיש), גוללים את הספר ל"במדבר", קוראים את המפטיר ואת ההפטרה, וממשיכים לגלול את הספר ל"בראשית" (במקרה זה ניתן להתיר שמישהו יכול לגלול את הספר בזמן ההפטרה) וקוראים "חתן בראשית".

טעם הדבר: כאשר ישנו ספר אחד דרך זו מונעת טרחה דציבורא גדול, וגם מיטיבה עם ספר התורה (שגלילות רבות במהירות, אינן מיטיבות אתו). פרט לכך, כיוון שגוללים לכיוון בראשית, אלא שקוראים באמצע את המפטיר, אין בכך קטרוג. להיפך, עוסקים כל הזמן בקריאת התורה! ואכן, בעל שלמי חגיגה (שם) כתב שיש לנהוג כך כשיש ספר אחד:

"שאם יעשו כסדר הנהוג איכא טרחא דציבורא טפי, לגלול הספר תורה כולו תחילה מסיפיה לרישיה, ואחר הקריאה לגלול אותו פעם שנית משם עד פרשת המוספין שבסוף פרשת פנחס, שהיא קרוב לסוף ספר התורה.

[ולעומת זאת] ואם נאמר שיגלול תחילה מוזאת הברכה לפרשת פנחס, ויקרא המפטיר שם ויפטיר, ובתוך קריאת ההפטרה יגללנו משם לפרשת בראשית ויקרא בה החתן מתחילה, נמצא זה היפך המנהג, ולא מקיימי נעוץ סופה בתחילתה.

ומסתברא לי, כיון שאעיקרא דמלתא אין לקריאת פרשת בראשית עיקר ושורש לא מן התלמוד ולא מתקנת הגאונים ז"ל כלל, רק מנהג בעלמא הוא שנהגו כך, וגם לפי המנהג הזה דאיכא דעת הטור... בכגון דא דאיכא טורח צבור ביותר, ובפרט כהיום הזה שכבר נשתהו הצבור מאז הבוקר שעות הרבה... אין ראוי להטריח עליהם ביותר...".

יוסף צבי רימון

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב

רבה של אלון שבות דרום

נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10

אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644

נייד: 052-5456060

פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

אמנם, בספר **שערי אפרים** (פתחי שערים, שער ח' ס"ק מג) כתב שגם כאשר יש ספר אחר לא ישנו את המנהג. ולמרות שיש כאן טורח ציבור, הרי שניתן לגלול בשעת אמירת "הרשות" (לחתן בראשית) וממילא אין כאן טורח, וכמו כן, אם נשנה את המנהג, הרי שהציבור יהיה עצוב "נפשם עגומה".

ולכן, בשנה רגילה, בתנאים רגילים, נשמור על המנהג ונקרא: חתן תורה, בראשית, מפטיר. אולם, שנה זו, שנה שונה: מתפללים בחוץ בתנאים שאינם נוחים לזמן רב, ממילא מקצרים את "הרשות" בכדי שלא להאריך, ולכן במציאות זו נראה להורות כשלמי חגיגה, ולקרוא באופן שלא יטריח את הציבור, וגם לא יגרום לגלילה מהירה מחמת הרצון להזדרז, ולחשש פגימה בספר.

ולכן למעשה נראה לקרוא במציאות קורונה, במניין בחוץ, כאשר יש ספר אחד: חתן תורה, חצי קדיש, מפטיר והפטרה, קריאת חתן בראשית.

ימים אלו אינם פשוטים. שמחת תורה במציאות שיש בה מחלות ואף מתים. אמנם, בתוך הקשיים, יש הרבה טוב שעלינו להתבונן בו. כל אחד מאתנו זוכה ב"ה לדברים טובים רבים בצורה אישית, זוכים אנו להיות בארץ ישראל, במדינת ישראל ולראות דברים שאבותינו ואבות אבותינו לא זכו לראות.

לפני כמה שבועות זכיתי לחתן את בתי הי"ו. היו אמורים להיות 250 אנשים. בבוקר יום החתונה, ירד המספר ל-50. היתה אכזבה. אולם, בסופו של דבר היתה חתונה מדהימה. כולם הסכימו: שכך יש לעשות חתונה. הילדים הכינו חולצות (וחילקו במהלך הריקודים). על החולצות היה כתוב: אחד מחמישים! כל משתתף הוא אחד מחמישים והוא צריך להשקיע בהתאם! ואכן כך היה. כל אחד השקיע פי כמה וכמה, ובסופו של דבר היתה שמחה אדירה.

בשמחת תורה נהיה במניינים קטנים. לא באותה עוצמה. אולם, כל אחד יזכור: הוא אחד מעשרים וכו'. יש לו אחריות להרבות בשמחה, ובע"ה מתוך ריבוי השמחה של כל אחד, נגיע לשמחה מיוחדת גם השנה, שמחה שונה אך לא פתוחה, מאשר בכל השנים.

בע"ה שנזכה לאורות גדולים בשמחתנו בשמחת התורה,

יוסף צבי רימון